

הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ: ַ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ
כָּל־מְלֶאכֶתְךָ: ַ וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלֶאכֶה אֹתָהּ | וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עֲבָדְךָ
וְאִמְתְּךָ וּבַהֲמֹתֶיךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ: ַ כִּי
שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: ַ
כִּי כִבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יָמֶיךָ
עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ַ
לֹא תִרְצַח ַ לֹא תִנְאַף ַ לֹא תִגְזֹב ַ

ת"א (י) לא תעשה כל מלאכה. שנת קיד: קח: קכ: קנג: קנד: פסחים מז: ממ. עבדך. ז"ק נד: ובהמתך. שס.
ונך. יבמות מז: (יא) כי ששת ימים. ט' הוהר פי' ויקרא. (יב) כבד את אביך. שנת פט. כמזות קג. קדושין
ל: לא. לב ז"מ לב. (יג) לא תרצח לא תנאף לא תגזוב. שנת פט. לא תנאף. שבעות מז: מה יג: לא תגזוב.
ז"מ סא: סנהדרין פו: רש"י

לשנת (צ"ה ט"ו): (ט) ועשית כ"ז מצאבתך. כשתנח שנת יהא צעניך כאילו כל מלאכתך
עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא): (י) אתה ובנך ובתך. אלו קטנים או אינו אלא
גדולים אמרת הרי כבר מוזהרין הם אלא לא צא אלא להוהיר גדולים על שציתת הקטנים וזה
ששנינו (שנת קכ"א) קטן שצא לכבוד אין שומעים לו מפני שציתתו עליך: (יא) וינח ביום
השביעי. כניכול הכתיב בעלמנו מנוחה ללמד הימנו ק"ו לאדם שמלאכתו בעמל וציגיעה שיהא
נוח בשבת. ברך. ויקדשהו. ברכו זמן לכופלו בששי לחם משנה וקדשו זמן שלא היה יורד
בו: (יב) למען יארכוון ימריך. אם תכבד יארכוון ואם לאו יקלרוון שדברי תורה נוטריקון הם
נדרשים מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא): (יג) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש
שנאמר (ויקרא כ' י') מות יומת הנואף והנואפת ואומר (יחזקאל ט"ו ל"ב) האשה המנאפת
חמת אישה תקח את זרם: לא תגזוב. בגונב נפשות הכתוב מדבר. לא חגונוו בגונב ממון
או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות אמרת דבר הלמד מענינו מה לא תרצח לא
תנאף מדבר מדבר שמייבין עליהם מיתח בית דין אף לא חגונוו דבר שחייב עליו מיתח בין דין
העמק דבר

את יום השבת, ומכאן הולאו חז"ל דרשות, היום מלקדשו, ודרשו מדכתיב זכור מלפני שבת,
בתלמודין דרשו מזה מלות עשה של עונג שבת כדתיבא במכילתא וזכרהו עד שלא יבא, ועיין
וקידוש היום, ולעת המכילתא נפקא לן קידוש מש"כ בס' דברים צפ' שמור. אמנס לפי הפשט

דְּשַׁבְתָּא לְקַדְשׁוּתֵיהּ: ט שְׁתָּא יוֹמִין תְּפִלָּח וְתַעֲבֹד כָּל עֲבִידְתָּךְ: י וַיּוֹמַא
 שְׁבִיעָאָה שַׁבְתָּא קָדָם יי אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲבֹד כָּל עֲבִידְתָּא אֲתָּ וּבְרִיד וּבְרִתְךָ
 עֲבָדְךָ וְאַמְתָּךְ וּבְעִירְךָ וּגְיֹרְךָ דִּי בְקִרְוֶךָ: יא אַרְי שְׁתָּא יוֹמִין עֲבָד יי ית
 שְׁמִיא וַיִּת אַרְעָא ית יָמָא וַיִּת כָּל דִּי בְהוֹן וַנַּח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן
 בְּרִיד יי ית יוֹמָא דְשַׁבְתָּא וְקַדְשִׁיהּ: יב יְקַר ית אַבּוּךָ וַיִּת אִמְךָ בְּדִיל דְּיִזְרְכּוּן
 יוֹמְךָ עַל אַרְעָא דְּיִי אֱלֹהֶךָ יְהֵב לָךְ: יג לֹא תִקְמֹול נֶפֶשׁ לֹא תִגּוֹף לֹא תִגְנוֹב

העמק דבר

מלאכתו על מלאכה ממש, ובאשר איסור הנאה
 יש בדברים שאין בהם קדושה ג"כ כמו בשר בחלב
 וכלאי הכרס וכדומה, אבל בשבת איסור מלאכה
 זו הוא מטעם קדושה, ועל כן יש לנהוג בו מורא
 וכבוד הקדש. ובאשר שזה הענין אינו בפעולה
 אלא במחשבה מש"ה שייך לשון זכור, שיעלה על
 זכרונו הענין, כמו משמעות זכרון מרועה כמש"כ
 במקומו, דמשמעו שיזכור ענין מזה וזו של מרועה,
 ה"נ משמעו שיעלה במחשבתו קדושת שבת על
 מה הוא קדוש, ומי קדשו וכדומה, שיבא מזה
 לנהוג אותו היום במעלה: (א) תעבוד - עבודה
 היא מלאכה שמביאה לידי פרנסה כעבוד אלמותו
 או עובד אלויו, וכל אדם עבד לעצמו, כלשון
 חז"ל בז"ר עה"פ והי האדם לנפש חיה, והיינו
 דכתיב בז"ט כל מלאכת עבודה, היינו מלאכה
 שבה לפרנסה ולא לתענוג ולזוך אותה שעה:
 ועשרית כ"ז מצאבתך - היינו מלאכה שבה
 לתענוג כמו אפיה ובשול וכדומה: (י) שבת
 ד'ו אלהיך - ביאר המקרא אלהיך, שמשמעו
 משגיח עליך ועל זרכיך, ואין לונו ית' שחשיג
 איזה פרנסה ע"י מעשה בשבת קדש, וא"כ אין
 לעשות בו שום דבר המביא לידי ריוח ופרנסה,
 ומוזן דכמו כן איסור כל עסק כמו משא ומתן
 וכדומה, אלא שאין בזה אזהרה, והכי דעת
 הרמב"ם והרמב"ן ז"ל ודייקי מקראי אחרוני,
 ועיי' להלן כ"ג י"ז: דא תעשה כ"ז מצאבה -
 בין לריוח בין לתענוג, והיינו דמפרש אתה ובגך
 ובתך - וע"כ בקטנים מיירי כמש"כ הרמב"ן,
 והס' אינם בני עבודה כי הם מסייעים לזרעי
 הבית: עבדך וגו' - המה מסייעים לעבודה:
 (יא) ואת כ"ז אשר בם - הוא טעם על המבואר
 בסוף המקרא על כן צריך ה' וגו', דמשום שכלה

מלאכתו בלוחו יום על כן עשה אותו יום טובה
 וזכרה, כמו אדם שגומר ביתו עושה אותו יום,
 יום משתה וטובה: ויגד ביום השביעי - אפילו
 לא היה כלה מלאכתו רק בשביל שנת כביכול
 בלוחו יום, בשביל שני טעמים אלו, בדרך ה' את
 יום השבת ויקדשהו - על קדושה, לא קאי
 טעם הראשון דמש"ה קדשהו ממלאכה וריוח,
 אלא משום טעם השני שהקב"ה נח בו, ובפ'
 וכלו מבואר הענין יותר. ושם כתיב עוד טעם
 על הזכרה משום וכלו השמים וגו', וביארנו
 שהיה העולם בו ציוס בתכלית ההידור שעלה
 ברצונו ית', וכמו שביארנו שם בפ"י וכל זכאם,
 דפ"י חז"ל לזיוסם, היינו שכל מין וכל צריה היה
 באופן היותר משובח במינו ובשביל זה ג"כ צריך
 ה' את יום השבת, אבל בשעת מתן תורה כבר
 נשתנה העולם וכל מין וכל צריה נתחלק לכמה
 פרטים גרועים משהיה בצריה הראשונה, מש"ה
 לא היה העולם משוכלל עוד, ע"כ חסר זה הטעם
 כאן: (יב) כבוד וגו' ע"ז האדמה - היה במשמע
 דזה היעוד של אריכות ימים אינו אלא באדמה
 אשר ה' וגו' היינו ארץ ישראל, והרי הכי איתא
 בצרכות דף ח' לענין שכר תלמוד תורה דא"ל
 לרי' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו
 ימיכם וגו' על האדמה כתיב, וה"נ ציעוד שכר
 כיבוד אב ואם, אבל אי אפשר לומר כן שהרי גם
 בשלום הקן דקיל ואינה כי אם מלוא שצין אדם
 לשמים, מ"מ כתיב סתם והארכת ימים דמשמעו
 אפילו בחו"ל, מכש"כ כיבוד אב"א שהוא חמור
 ומלוא שכלית, והרי בפ"י תנן שלמי מס' חולין
 זה הק"ו ומה מלוא שהוא כאיסור אמרה תורה
 למען ייטב לך וגו' ק"ו למלוא חמורות שחמורה,
 ובפ' שלוח הקן ביארנו עוד יותר ע"פ משנה

לֹא־תַעֲנֶה בְרַעַף עַד שֶׁקָרָ: ם ך לֹא תַחֲמַד בַּיִת
 רַעַף ם לֹא־תַחֲמַד אִשֶׁת רַעַף וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ
 וְשׁוֹרוֹ וְחַמּוֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרַעַף: פ שְׁבִיעִי טו וְכֹל־הָעַם
 רְאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר

תו"א לא תענה. שס י: מכות ז: ד. שנועם לא. (ד) לא תחמוד. ז"מ ה: (טו) וכל העם. נככות ו:

רש"י

(סנהדרין פ"ו): (טו) וב"ה העם ראים. מלמד שלא היה זהם אחד קומא ומנין שלא היה זהם
 אלס תלמוד לומר וענו כל העם ומנין שלא היה זהם חרש תלמוד לומר נעשה ונשמע. (מכילתא):
 ראים את הקולות. רואין את הנשמע שאי אפשר לראות במקום אחר (שס): את הקולות.

העמק דבר

אנושי בזה אין סכרה לחלק בין א"י לחו"ל, מש"ה
 כחייב במצוה זו של כיבוד אור"א ג"כ על האדמה,
 ללמדנו דאחר שהיא מ"ע הכמונה שחורה, הרי
 היא ככל חוקי התורה שאין זהם טעם ושכל
 אנושי (א): (יג) דא תעבד ברעך. הנוגע לרעך,
 ואע"ג דכל עדות שקר אסור, ומקרא מפורש
 מדבר שקר תרחק, מכ"מ צרעך חמור יותר
 ומש"ה מזהירים בעשרת הדברות. והרמב"ם ה'ל'
 עדות פ"ז פי' צרעך ע"י רעך היינו ששמע
 מחבירו ומגיד שראה בעיניו, והוכחה לזה הפירוש
 הוא מדכתיב לא תענה ולא כחייב ולא תעיד, או
 לא תקום עד שקר, אלא ענין משמעו אחר עד
 הקודמו, כמש"כ בס' במדבר ל"ה ל' ובס' דברים

בקידושין ספ"א שלמדנו שכר כל המצות שחורה
 משלות הקן וכיבוד אור"א יע"ש, וא"כ יש להבין
 הא דכתיב כאן על האדמה, אלא בא המקרא
 בזה ללמדנו עיקר גדול, דכבר כ' הרמב"ן בפרשה
 חולדות ובכ"מ שהחורה ומנומיה אע"ג דמצות
 שאין תלויות בצרך נוהגות אפי' בחו"ל, מכ"מ
 מיוחדות המה יותר בא"י, וע"כ נקראת תורת
 אלהי הארץ, והדבר מובן שלפי זה גם יעודיה
 אע"ג שינס בחו"ל מ"מ יותר משמשים ומגיעים
 בא"י. מעתה היתה הדעת נוחנת שזה הכלל אינו
 אלא במצות שבין אדם לשמים ואין הדעת אנושי
 נותן עליה, הוא שהסכרה נותן שעיקר סכרה
 מיוחד בא"י, משא"כ כיבוד אור"א שהוא דעת

הרחב דבר

(א) וב"ה לדינא לענין כבוד אב בנן גר ואמו ישראלית, ע"י היטב, דאע"ג דקיי"ל כר"ע במו"כ והוצא ברמב"ם
 וביו"ד סי' ר"מ דכל שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו, מכ"מ זה אינו אלא לענין חיוב מיתה על
 קללה והכאה, אבל מצות עשה דכיבוד, ודאי אפילו אין לו חיוב בכבוד אביו חייב בכבוד אמו:
 ובכאן מוצא שכל מה שלמדים עניני מוסרים והנהגות מגופי מצות התורה ע"פ טעמי המצות שהולאו
 רבותיו ז"ל, אינו אלא כענין דכתיב [איוב ל"ה] מלפני מנהמות הארץ ואמרו חו"ל [עירובין ק' ב']
 דיש ללמוד צניעות מחול וכן הרבה, והרי הדבר צרור שאין החתול משתבח בצניעותו יותר מתרנגול הפרוך,
 באשר שגם שניהם המשונים צנועים אינו מצד שני דעתם, שהחתול יש לו דעת להבין מעלת הצניעות יותר
 מתרנגול, אלא חקי טבע בריאתם מיוצר הטבע ית', ומכ"מ אנו למדים יותר צניעות מחול ולא פריצות מתרנגול,
 באשר אנו מבינים מדעת אנושי שטבע זה הוא מתקבל ונאה יותר, רק אס לא היינו רואים בריה לנועה
 מעולם לא היינו מבינים שיש צניעות, ועתה כשאנו רואים בריה לנועה ומדה זו מתקבלת על דעתנו עלינו ללמוד
 ממנה, כך הוא חקי התורה, באמת אין לשבח מ"ע של כיבוד אור"א שהוא מדה החסד יותר ממ"ע של מחיית
 מעלק או איבוד עיר הנדחת שהוא אכזריות, ושניהם אינם אלא חוקים וגזירות מנותן התורה ית', וכדאי בנככות

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַתָּנוּ כִּי־יָבֵא אֵלַי הָעָם לְדָרֹשׁ
 אֱלֹהִים: 17 כִּי־יְהִיֶּה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֹתַי
 בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים
 וְאֶת־תּוֹרֹתָיו: 18 וַיֹּאמֶר חַתָּן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב
 הַדְּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה: 19 נָבֶל תִּבְלַל גַּם־אַתָּה
 גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כָבֵד מִמֶּךָ הַדְּבָר
 לֹא־תֹכֵל עֲשֹׂהוּ לְבִדּוֹךָ: 20 עַתָּה שְׁמַע בְּקוֹלִי
 אֲיַעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִיָּה אַתָּה לְעַם מוֹלֵךְ
 רַש"י

20 ויהי ערב וגו': (טו) כי יבא - כי בא - לשון הווה: לדרש אלהים - כמרגומו למתנע אולפן לשאול ממיד מפי הגבורה: (טז) כי יהיה להם דבר בא - מי שהיה לו הדבר בא אלי: (יז) ויאמר חתן משה - דרך כבוד קוראו הכתוב חמוטו של מלך: (יח) נבל תבול - כמרגומו - ולשונו לשון כמישה פלייש"טרא (פערוועלקען) - כמו (ירמיה ח' י"ג) והעלה נבל - (ישעיה ל"ד ד') כנבול עלה מגפן וגו' שהוא כמוש ע"י חמה וע"י קרח וכמו חש ונלחה: גם אתה - לנכות אהרן וחור וע' זקנים: כי כבוד ממך - כוונתו רב יותר מכחך: (יט) איעצך ויהי אלהים עמך - בענה אמר לו לא המלך בגבורה (מכילתא): היה אתה לעם מולך האלהים - שליט עמך - בענה אמר לו לא המלך בגבורה (מכילתא): היה אתה לעם מולך האלהים - שליט

העמק דבר

לו דבר. דבר שני (טז) בא אלי - פי הענין והריב בא אלי: ושפוטתי וגו' - עלי לכלל הויכוח שנייהם: והודעתני וגו' - דבר שלישי שאני מלמד להם תורה, והיה המנהג בעמידה כדאי במגילה דכ"א דנימות משה היו למדין תורה מעומד: את חקי האלהים - כלל מצות ה' שבמורה נקראו חקים כמש"כ בספר ויקרא כ"ו ג': ואת תורתיו - הלכות השייכים לכל מצוה וחוק. וקרא משה כאן כלל מצות ה' חקים, להסביר צוה ליתרו כי אין דעת אנושי אפילו חכם גדול יכול לעמוד עליהן, וזאת משה בדבר ה', דאפילו המצות שהדעת נוחמת מכ"מ יש בהם פרכים שאינן אלא גזרות וחקים, וכמו שיבאר בעשרת הדברות, דאפי' מצות כבוד אב ואם שהיא מצוה שדעת האדם נוחמת, מכ"מ הודיע

(טו) כי יבא וגו' - יפה פי' הרמז"ן צוה שהשיב משה כי שלשה עסקים נוטל עליו, אלא מש"כ הרמז"ן דמשמעות לדרוש אלהים הוא תפלה אינו כן, אלא כמש"כ בס' בראשית כ"ה כ"ב שאינו אלא שאלה את פי הנביא מה יהיה אחרית זה הדבר, וכלשון המפורש בס' מלכים ב' [א'] ב' דרשו ובעל זבוב אלהי עקרון אם אחיה מחלי זה, וכתיב [שם ח' ח'] גם כן ודרשת את ה' מאותו לאמר האחיה מחלי זה, וכן הפי' [ישעיה נ"ה ו'] דרשו ה' בהמלאו, שאלוהו מה ראו לעשות ואח"כ קראוהו כהיתו קרוב, ונקשו ממנו, וכזה יש לפרש עוד מקראות שהביא הרמז"ן בס' בראשית שם, והכא ג"כ הפי' שבאים אלי לדרוש על החולה וכדומה אחי מקרה ושאלו בדבר והולך לו, ע"כ ממתינים עד שאפנה להשיב

טו ואמר משה לחמוהי ארי אתן לותי עמא למתבע אולפן מן קדם יי: טז פד הוי להון דינא אתן לותי ודאין אנא בין גברא ובין חבריה ומהודענא להון ית קימא ריי וית אורייתיה: יז ואמר חמוהי רמשה ליה לא תקן פתגמא דאת עביד: יח מילא תלאי אף את אף עמא הדין די עמד ארי יקיר מינד פתגמא לא תיכול למעבדיה בלחודך: יט כען קביל מני אמלכינד ויהי מימרא דיי בסערך הוי את לעמא תבע

העמק דבר

לעם מול האלהים והנחת וגו', דיש שני אופני אמנעים בין אדם לשמים, כמו מלכותא דארעא שאין כל אדם מוצא עצמו ראו לנא אל המלך לדרוש ממנו דעתו או לנפש איה דבר, ע"כ יש שני אופני אמנעים בין העם ובין המלך, אי האיש שהמלך מנה אותו להנהיג משרה, והוא יודע וחוקר דעת המלך ומודיע לשוליו, צי שהעם יש להם איה אדם חכם והוא למלך וראוי להתייב לפניו, ומי שיש לו דבר מניע לפני זה האיש, ויש הבדל בין שני אמנעים אלו, דמי שהוא ממונה מן המלך אין לו התרועעות וקשר אהבה לעם, רק עושה דבר המלך להיות אמנעי, וא"כ אינו אלא חוקר דעת המלך ולא מבקש עבורם, משא"כ מי שאינו ממונה על זה, הרי זה ריע העם ויועט ומבקש עבורם, כך במלכותא דרקיע שאין כל אדם מישאל מוצא עצמו מוכשר לשפוך שיח לפני אל, ומכ"כ לשאל דעתו ע"פ נבואה, על כן או שבאים אל נביא אשר הקים ה' אותו בשעתו להיות אמנעי ודורשים ממנו דעת עליון, כמו שצא שאל לפני שמואל לשאל בדבר האתונות, ואליהו התקף על אחוזה שלא בא לדרוש ממנו דעת ה', או שבאים לגדול הדור אע"ג שאינו נביא אצל ראו להתפלל לפני ה', וכענין דאי' צ"ב דקט"ז מי שיש לו חולה צמוך ציחו יך אלל חכם וכו', ובחגיגה ד"צ הלומד תורה צילה חוט של חסד משוך עליו ציוס שנאמר יומם יזוה ה' חסדו וצילה שירו עמי תפלה לאל חי, פי' צמה חוט של חסד משוך עליו צוה שנתקבל תפלתו לאל חי, ויצוה להלן כ' כי עוד צוה. ואמר יתרו למשה שלא יהא נחשב לעם באופן שאינו אלא כנביא ומגיד דעת ה', אלא היה אתה לעם מוד האלהים. לכל מה שיהיו נצרכים ממנו ית' היה אתה צו

הכתוב בפירוש שאינו אלא חק וגזירה, יע"ש, ומש"ה מוכרח משה בעצמו ללמדם כל חקי האלהים, ואינו יכול לסמוך על דעת אנושי, ואינו כמו מצות של גמ"ח היינו ביקור חולים וקבורת מתים וכדומה, שגם המה מצות, אבל באשר שאינם מפורשים בתורה אלא בדרך כלל והאבנת לרעך כמון, אפשר לסמוך בזה על חכמי הדור, וכאשר יצוה עוד לפנינו מקרא כ', וע' מש"כ בס' ויקרא י"ח ד'. כל זה השיב משה להסביר שבשכל שהיה נצרך לכמה ענינים שאי אפשר בלעדו, ע"כ א"א להוסיב אחרים עמו גם בדבר המשפטים: (יז) אשר אתה עושה. דברים שאתה עושה, היינו לדרוש אלהים, והודעתי וגו', באלו הדברים לא טוב הוא עושה, הכונה שאינו עושה בשלימות כמו שיבאר עוד האך ראו לעשות: (יח) נבוא' תבוא'. גם בדבר המשפטים שעלם הענין אתה עושה בשלמות, שהרי הדין יוצא ברור, אבל יש חשש אחר, שצבול גם אתה. אע"ג שכל מעשיך כחם אלקי מכ"מ העושק מהולל חכם: גם כ"ה העם. אפילו כל אחד שאין משאו מרובה, לא יוכל לצבול ההעכבה: כי כבוד מוכך הדבר. והייתי חושש שאומר לו שהענין בעצם כדד על משה, ע"כ פירש לו, ודא תבוא' עשוהו לבדך. צלי הסר ממך ענינים קלים שאפשר באחרים: (יט) שבע בקלי. נחבאר כ"פ דבוקל משמעו הצנה ודיוק בדבר, והודיע יתרו שבצרו דדיוק, כי באמת כח רוח"ק צהס: ויהי אלהים עמך. הנני מנטיחך שמהיה הסכמת אלהים צוה: היה אתה לעם. העמים עליו משא צבני דברים יותר מאשר היה עד כה, ואמר צענין הראשון שהוא לדרוש אלהים, דמשמעו לשאל דעת אלהים, ולא לבקש עבורו, לא כן תעשה אלא היה אתה